

Landelijke Klachtencommissie voor het openbaar en het algemeen toegankelijk onderwijs

(mr. J.S. Duttenhofer, mr. N. Gunes, J. Toes)

Uitspraaknr. 05.096-107-108

Datum:

1 december 2005

Discriminatie, niet zorg dragen voor veilig en kwalitatief onderwijsklimaat, schooladvies, bejegening; beleid inzake allochtone leerlingen en schoolverzuim; klacht gedeeltelijk gegrond, primair onderwijs.

De klacht

Een moeder klaagt erover dat:

1. de groepsleerkracht:

- niet adequaat heeft opgetreden tegen racistisch gedrag van een medeleerling van haar dochter;
- een onveilige lessituatie in zijn groep heeft gecreëerd en laten voortbestaan;
- geen zorg heeft gedragen voor een goed onderwijskundig klimaat. Volgens de moeder hebben leerlingen, waaronder haar dochter, daardoor grote leerachterstanden opgelopen;
- voorbarig en bevooroordeeld te werk is gegaan bij het uitbrengen van het schooladvies (vmbo) van haar dochter en over het schooladvies na december 2004 geen contact meer met de moeder heeft gehad;
- niet respectvol omgaat met leerlingen en ouders als er een klacht is geuit; (LKC 05.096)

1. de directeur:

- er niet voor gezorgd heeft dat zijn docententeam geïnteresseerd is in de culturele achtergrond van allochtone leerlingen;
- niet vertrouwelijk is omgegaan met de inhoud van brieven van de moeder aan hem en de vertrouwensinspecteur;
- zonder haar toestemming persoonlijke gegevens van haar dochter heeft doorgegeven aan een school voor voortgezet onderwijs;
- niet respectvol omgaat met leerlingen en ouders als er een klacht is geuit;
- zich niet aan de door de school zelf opgestelde regels houdt, bijvoorbeeld als het gaat om het informeren bij schoolverzuim en het toepassen van de Leerplichtwet bij verzuim; (LKC 05.107)

1. het schoolbestuur tegenover haar de stelling heeft geuit dat "... (zij) als ouders van een gekleurd kind overgevoelig zijn voor racisme." De moeder ervaart dat als discriminerend. (LKC 05.108)

De visie van partijen

De moeder klaagt erover dat een medeleerling van haar dochter strafbare feiten jegens haar dochter heeft gepleegd. Hij trok haar van haar fiets, trapte en sloeg haar en heeft haar in racistische bewoordingen dood gewenst. Het optreden van de groepsleerkracht tegen deze medeleerling is onder de maat geweest. Pas nadat de moeder de onderwijsinspectie had benaderd is aan het gedrag van de medeleerling een einde gekomen. Meer in het algemeen is er op de school sprake geweest van ruw gedrag en vechtpartijen waartegen onvoldoende werd opgetreden. De moeder stelt dat een en ander mede veroorzaakt wordt door het gebrek aan interesse voor de culturele achtergrond van allochtone leerlingen bij de directeur en de leerkrachten.

De dochter heeft zich ook niet veilig gevoeld toen de leerkracht in de klas passages van brieven van de moeder aan de directeur citeerde. De directeur had deze brieven vertrouwelijk had moeten behandelen.

De dochter is ook onvoldoende begeleid. In groep 8 kreeg zij ineens zware onvoldoendes. Ook andere leerlingen hadden leerachterstanden, dus de onderwijskundige begeleiding van groep 8 is onvoldoende geweest. De remedial teaching is op een knullige manier gebeurd.

Tot haar verbazing vernam de moeder al snel na het begin van het schooljaar in groep 8 dat haar dochter (die vanaf groep 7 op deze school zat) het schooladvies vmbo zou krijgen, terwijl de leerkracht de dochter nog maar net kende en niets van haar en haar leefomgeving wist. Bovendien is de moeder van mening dat alles wat de overgang naar het vervolgonderwijs betreft steeds vooraf met ouders moet worden besproken. De uitkomst van een door een extern instituut afgenomen toets bevestigde later dat de dochter op een hoger niveau voortgezet onderwijs zou kunnen volgen. Uit die test bleek volgens de moeder dat de dochter gemakkelijk havo/vwo zou kunnen volgen.

De moeder is er bij toeval achtergekomen dat de directeur persoonlijke gegevens van de dochter zonder haar toestemming heeft doorgegeven aan een school voor voortgezet onderwijs.

Vanwege de in haar ogen onveilige situatie voor de dochter heeft de moeder haar dochter niet laten meegaan op schoolkamp. De directeur vond dat een reden om de leerplichtambtenaar in te schakelen op grond van ongeoorloofd verzuim. Het bevreemdt de moeder dat de directeur hier zo precies in is terwijl hij oogluikend toestaat dat andere schoolregels, waaronder regels over extra vrij, met voeten worden getreden.

De moeder heeft haar klachten eerder neergelegd bij het schoolbestuur van de school. Als antwoord daarop ontving zij een brief waarin stond dat zij (en haar partner) als ouder(s) van een gekleurd kind overgevoelig zou(den) zijn voor racisme. De moeder vindt die stelling discriminerend.

De school brengt naar voren dat de klacht over het handelen van de groepsleerkracht en de directeur eerder integraal is behandeld door het schoolbestuur. Partijen zijn in die procedure gehoord. Volgens het schoolbestuur bevatten de klachten weliswaar een kern van waarheid, maar waren ze anderzijds zwaarder aangezet dan de situatie rechtvaardigde. Aan de school werd geadviseerd meer aandacht te besteden aan uitingen van onvrede, deze steeds serieus te

nemen en om duidelijke afspraken te maken over de bereikbaarheid van de leerkrachten en de directeur.

De groepsleerkracht heeft de opmerking dat de dochter maar beter dood kon zijn niet gehoord. Veel van de beweringen van de moeder zijn uitsluitend “van horen zeggen”. Niettemin heeft hij contact opgenomen met de ouders van de betreffende leerling. Ook is de medeleerling voor de klas aangesproken op zijn gedrag. Voorts heeft de school een gastles laten verzorgen door het regionale Anti-Discriminatiebureau. Het doen van aangifte voor de school geen optie geweest. De school betwijfelt of je dingen die een elfjarige roept als discriminatie moet beschouwen. Ook kunnen kinderen van deze leeftijd niet strafrechtelijk worden vervolgd.

De incidenten met de medeleerling hebben geen voor de dochter onveilige situatie in de klas opgeleverd. Beide leerlingen lagen elkaar niet en dat uitte zich in fysiek gedrag tegen elkaar. De leerkracht heeft geprobeerd dat in goede banen te leiden. De dochter is zowel fysiek als verbaal opgewassen tegen de medeleerling. Deel van het probleem was echter dat zij weinig van deze medeleerling kon verdragen. De zaak ligt dan ook genuanceerder dan door de moeder is aangegeven. Van een onveilige lessituatie is nooit sprake geweest.

Er is geen sprake van (grote) leerachterstanden. De resultaten in groep 8 lieten een normaal beeld zien dat bevestigd werd door de uitslagen van de Cito-entree-toets. Ook de dochter functioneerde op een voldoende niveau, zij het dat ze op bepaalde onderdelen van rekenen uitval vertoonde. Met extra werk en ondersteuning heeft de leerkracht daar onmiddellijk actie op ondernomen.

De school brengt voorafgaand aan de Cito-eindtoets nooit advies uit over het vervolgonderwijs. Wel vragen ouders geregeld aan de leerkracht wat diens inschatting is van het door hun kind te behalen niveau.

Het schoolbestuur, de schoolleider en de leerkracht herkennen zich niet in het beeld dat zij weinig respectvol met de moeder en haar dochter zouden zijn omgegaan nadat de moeder haar onvrede had geuit. Veeleer hebben zij de indruk dat de verwachtingen van de moeder ten aanzien van haar dochter te hoog gespannen zijn en dat, als deze eenmaal niet zijn uitgekomen, de schuld daarvan bij de leerkracht wordt gelegd. Dit patroon heeft op een andere basisschool ook bestaan.

Niettemin heeft het schoolbestuur bij het behandelen van de klacht opgemerkt dat de school de neiging heeft problemen te bagatelliseren. Ook wil de school voor iedereen toegankelijk en open zijn, hetgeen in de praktijk geleid heeft tot het stellen van te weinig regels. Met behulp van een onderwijsbegeleidingsdienst zullen werkprocessen op dit vlak kritisch bekeken en waar nodig verbeterd worden.

De directeur stelt dat de interesse van het personeel in de achtergrond van de leerlingen tot uiting komt in de reguliere oudercontacten en door interesse te tonen in wat de kinderen in bijvoorbeeld kringgesprekken vertellen. Het spreekt vanzelf dat een leerkracht die een leerling van allochtone afkomst in de klas krijgt, zich in de achtergrond van dat kind verdiept. Ongeveer 30% van de leerlingpopulatie van de school is van allochtone afkomst.

Het geeft inderdaad geen pas dat een leerkracht in de klas citeert uit brieven van ouders of daar in de klas commentaar op geeft. De leerkracht heeft aangegeven dat zijn opmerking werd

ingegeven door de in zijn ogen onheuse bejegening door de ouders. Hij heeft tegenover het schoolbestuur verklaard de opmerking te betreuren.

Het is beleid dat alleen met toestemming van ouders gegevens over leerlingen aan andere scholen worden verstrekt. Blijkbaar is er iets fout gegaan bij het uitvoeren van dat beleid.

De directeur beschikt over een eigen verantwoordelijkheid in zaken betreffende verzuim. De stelling van de moeder dat het voor de dochter niet veilig zou zijn geweest om mee op schoolkamp te gaan deelt de school niet.

Het schoolbestuur laat in het midden of de gewraakte passage uit zijn brief discriminerend van aard is. Het schoolbestuur vindt dat iedere vorm of uiting van racisme moet worden bestreden, ook op de basisschool. Het betwijfelt echter of de uitlatingen van de medeleerling van de dochter als racistisch of discriminerend moeten worden beschouwd. Het schoolbestuur sluit niet uit dat de moeder gedrag jegens de dochter eerder als discriminerend zal ervaren dan anderen. Op deze overgevoeligheid heeft het schoolbestuur in zijn brief willen wijzen.

Overwegingen van de Commissie

LKC 05.096

De Commissie acht aannemelijk dat de dochter door een medeleerling meer dan incidenteel is aangesproken in termen die refereren aan haar huidskleur. De betreffende medeleerling is zelf van Turkse afkomst en werd op deze afkomst volgens het schoolbestuur, de schoolleider en de leerkracht regelmatig niet al te vriendelijk aangesproken. De uitlatingen jegens de dochter moeten volgens het schoolbestuur, de schoolleider en de leerkracht in die context worden gezien.

Het is de Commissie niet duidelijk wat de school met dit verweer beoogt duidelijk te maken. De klacht is dat de leerkracht onvoldoende heeft opgetreden tegen ontoelaatbare (daar is iedereen het wel over eens) uitlatingen van de medeleerling. Dat diezelfde leerling een vergelijkbaar lot lijkt te ondergaan als de dochter is eerder een versterking dan een ontkrachting van de klacht.

Vaststaat dat de leerkracht wel enige actie heeft ondernomen na de eerste klachten van de moeder. De medeleerling is ten overstaan van de hele klas op de ongewenstheid van zijn handelen gewezen, zijn ouders zijn hierover ingelicht en het regionale Anti Discriminatiebureau heeft een gastles in de klas verzorgd. Naar het oordeel van de Commissie zou dat een passende reactie zijn op een incident. Gezien het feit dat het meerdere keren is voorgevallen dat leerlingen elkaar op uiterlijke kenmerken aanspraken, is de reactie echter niet adequaat te noemen. De klacht hierover is daarom gegrond. Het heeft de Commissie bevreemd, mede gelet op het niet geringe aantal leerlingen van allochtone afkomst, dat de school niet blijkt te beschikken over een kader, protocol of iets dergelijks waarin vastgelegd is op welke wijze de school aandacht besteedt aan de omgang met elkaar en elkaars afkomst en omgeving. De Commissie zal hierover een aanbeveling aan het schoolbestuur richten.

Hoewel in het voorgaande besloten ligt dat de opvoedkundige situatie ten tijde van het ontstaan van de klachten voor de leerlingen niet optimaal is geweest, gaat het te ver te stellen dat de leerkracht daardoor een voor de leerlingen onveilige situatie in het leven heeft geroepen of heeft laten voortbestaan. Dat een situatie verbetering behoeft, wil nog niet zeggen

dat deze onveilig is zolang die verbetering niet is gerealiseerd. Niettemin acht de Commissie ook dit klachtonderdeel gegrond omdat in ieder geval de dochter zich op enig moment terecht onveilig heeft gevoeld in de groep, te weten toen de groepsleerkracht zich tegenover haar heeft uitgelaten over een brief of brieven van de moeder. Hoezeer de leerkracht mogelijk ook gegriefd is geweest door uitlatingen van de moeder, het is onzorgvuldig een leerling te betrekken in een bestaand verschil van mening of inzicht met de ouders. De leerkracht had op dat moment moeten beseffen dat het kind daar absoluut buiten behoorde te worden gehouden, ook los van de vraag of de moeder diezelfde gedragslijn volgde.

Voor de Commissie is onvoldoende vast komen staan dat de leerkracht onderwijskundig in gebreke is gebleven. De bij de entreetoets bij de dochter geconstateerde rekenachterstand is aangepakt en hoewel de moeder vraagtekens bij die aanpak heeft geplaatst, heeft zij naar het oordeel van de Commissie onvoldoende aannemelijk gemaakt dat die aanpak ondeugdelijk was. Het enkele feit dat de dochter ook opgaven moest maken over stof die zij volgens de moeder al lang beheerste, is niet voldoende om de Commissie tot een ander oordeel te brengen.

De moeder heeft gesteld dat de leerkracht al aan het begin van het schooljaar een schooladvies vervolgonderwijs aan de dochter heeft gegeven, de leerkracht heeft dat ontkend. Wat zich precies heeft afgespeeld en welke bewoordingen zijn gebruikt kan de Commissie niet vaststellen. Van bevooroordeeldheid bij de leerkracht is de Commissie niet gebleken. De Commissie acht het wel waarschijnlijk dat de overgang naar het vervolgonderwijs en mogelijk ook naar welk vervolgonderwijs in groep 8 aan de orde is geweest. Het zou zelfs verwondering wekken indien dat niet het geval zou zijn. Anders dan de moeder is de Commissie van oordeel dat de overgang naar het vervolgonderwijs ook onderwerp van gesprek kan zijn tussen de leerlingen en de leerkracht als daarover nog niet gesproken is met de ouders. Het spreekt voor zich dat een leerkracht het “echte” schooladvies wel eerst met de ouders dient te bespreken.

Dat de ouders en de leerkracht over de overgang van de dochter naar het vervolgonderwijs na eind 2004 geen contact meer hebben gehad is het gevolg van de uitgesproken wens van de moeder daartoe, nu zij de school heeft laten weten dat deze zich had te onthouden van iedere bemoeienis daarmee. Gelet daarop is het niet verwonderlijk, laat staan klachtwaardig dat de school zich in dezen terughoudend heeft opgesteld.

De moeder vindt dat de leerkracht niet respectvol is omgegaan met haarzelf en haar dochter nadat zij haar klachten had geuit. Zoals eerder overwogen had de leerkracht de dochter niet bij het conflict moeten betrekken door uit brieven van de moeder te citeren. Ook had de moeder er op mogen rekenen dat haar brieven niet gebruikt zouden worden om aan haar dochter te worden voorgehouden. Dat de moeder dat als vervelend ervaren heeft acht de Commissie begrijpelijk en zij acht het ook niet correct. De klacht is daarom in zoverre gegrond. Het gaat de Commissie te ver daaraan het meer algemene verwijt te koppelen dat de leerkracht onvoldoende respectvol omgaat met ouders en leerlingen. Het klachtonderdeel is daarom in die zin ongegrond.

LKC 05.107

(...) De Commissie vindt het van groot belang dat op scholen structureel aandacht wordt besteed aan de verschillende culturele achtergronden van de bewoners van het land. Dat bevordert begrip en respect voor verschillen tussen mensen in het algemeen. Ter zitting

hebben het schoolbestuur, de schoolleider en de leerkracht verteld dat ongeveer 30% van de leerlingen van de school van niet Nederlandse afkomst is. Dat brengt niet alleen met zich mee dat er extra reden is aandacht te besteden aan de verschillen nu die zo merkbaar en nabij zijn, maar het biedt tevens de mogelijkheid in de onmiddellijke nabijheid te putten uit de ervaringen en achtergronden van al die verschillende leerlingen. Het is niet gebleken dat de school van deze mogelijkheden structureel gebruik maakt of de noodzaak ziet structureel aandacht aan dit onderwerp te besteden. Aangezien het prikkelen van de aandacht bij het schoolteam voor een onderwerp als dit tot de verantwoordelijkheden van de directeur behoort en deze er onvoldoende blijk van heeft gegeven daarmee actief aan de gang te zijn is de klacht op dit onderdeel gegrond.

Vaststaat dat de directeur de leerkracht heeft geïnformeerd over brieven die de moeder aan hem en aan de vertrouwensinspecteur heeft geschreven. In zijn algemeenheid is het zo dat de directeur vertrouwelijkheid in acht heeft te nemen ten aanzien van correspondentie van en met bijvoorbeeld ouders. Tegelijkertijd rust op de directeur echter de verplichting om klachten over bijvoorbeeld leerkrachten serieus te nemen. Dat kan alleen maar door degene over wie de klachten gaat van het bestaan en de inhoud van de klachten op de hoogte te brengen. In zoverre lijkt dus het beginsel van vertrouwelijkheid uitzondering waarbij zij opgemerkt dat op de leerkracht eveneens de verplichting rustte vertrouwelijk met de inhoud van de brieven om te gaan. Niet gebleken is dat de leerkracht daar door toedoen van de directeur inbreuk op heeft gemaakt. Evenmin is gebleken dat de directeur de vertrouwelijkheid op een andere wijze geschonden heeft. De klacht dat de directeur niet vertrouwelijk is omgegaan met de brieven is daarom ongegrond.

(...) Wat betreft de informatie over de dochter die is terechtgekomen bij de school voor voortgezet onderwijs waar nagenoeg alle leerlingen (maar niet de dochter) van de school vervolgonderwijs gaan volgen: Dat is in strijd met het beleid van de school en had niet moeten gebeuren. De klacht hierover is gegrond. De Commissie merkt daarbij nog op dat het haar bevreemdt dat de moeder de aan de school voor voortgezet onderwijs verstrekte informatie niet heeft ontvangen. Uitgangspunt zou naar het oordeel van de Commissie moeten zijn dat informatie die de school aan derden verstrekt ook aan de ouders of verzorgers van een leerling dient te worden verstrekt. Slechts in uitzonderlijke gevallen (het belang van het kind verzet zich er bijvoorbeeld tegen) die hier niet aan de orde zijn, kan van dit beginsel worden afgeweken.

Het is de Commissie niet gebleken dat de directeur niet respectvol met klagende ouders in het algemeen of met de moeder is het bijzonder is omgegaan. De moeder heeft deze stelling niet nader onderbouwd zodat de klacht op dit onderdeel ongegrond is.

In haar klacht over het optreden van de directeur heeft de moeder ten slotte gesteld dat deze zich niet aan de regels houdt. Ter zitting heeft de moeder enkele voorbeelden genoemd waarin de directeur leerlingen toestond bepaalde tijd van school te zijn. De moeder kreeg die toestemming niet toen zij de dochter niet mee wilde laten gaan op een schoolkamp.

Artikel 14 van de Leerplichtwet biedt de directeur de bevoegdheid om beperkte ontheffingen van de leerplicht te verlenen. Hoe de directeur van die bevoegdheid gebruik maakt schrijft de wet niet voor, er is derhalve sprake van beleidsvrijheid voor de directeur. Voor de Commissie brengt die vrijheid met zich mee dat zij het hanteren van die bevoegdheid slechts marginaal toetst. Alleen indien de directeur zijn bevoegdheid kennelijk onjuist of kennelijk onredelijk hanteert zal een klacht over diens handelen gegrond verklaard kunnen worden. In het

onderhavige geval is daarvan naar het oordeel van de Commissie geen sprake. De door de moeder genoemde voorbeelden zijn zo verschillend van het verzoek van de moeder dat niet gezegd kan worden dat de directeur gelijke gevallen niet gelijk heeft behandeld. Ook overigens blijkt niet van kennelijk onredelijk gebruik van de bevoegdheden die de Leerplichtwet aan de directeur heeft toegekend. De klacht hierover is ongegrond.

LKC 05.108

De moeder heeft zich erover beklagd dat het schoolbestuur in een brief aan haar heeft geschreven dat zij als ouder van een gekleurd kind overgevoelig is voor racisme. Letterlijk heeft het schoolbestuur geschreven: “Daarnaast hebben wij voor zover wij dat kunnen overzien, het gevoel dat u i.v.m. de niet-blanke huidskleur van [uw dochter] wellicht extra alert bent op zaken die mogelijk op discriminatie wijzen en dat dit mogelijk invloed heeft gehad op de beleving van de uitlatingen.”

De Commissie acht dit een buitengewoon onverstandige opmerking, zeker gelet op de context waarin deze is gemaakt. Die context was de klacht over racistische opmerkingen van een medeleerling. Door de mogelijkheid te opperen dat de moeder wellicht overgevoelig is voor uitingen van racisme heeft het bestuur er blijk van gegeven haar (klacht) niet serieus te hebben genomen. Juist bij dit soort delicate aangelegenheden is uiterste alertheid in woordgebruik aangewezen. Het was daarbij niet nodig te treden in de motieven van de moeder om haar klacht in te dienen. Hoewel de Commissie niet van oordeel is dat het bestuur door deze manier van handelen de moeder heeft gediscrimineerd, is zij wel van oordeel dat het bestuur onzorgvuldig heeft gehandeld door geheel onnodig deze kwalificatie te geven aan het motief van de moeder om zich te beklagen over de uitlatingen van de medeleerling van haar dochter. Het klachtonderdeel is in zoverre gegrond.

Het oordeel van de Commissie

De klacht over de leerkracht is gegrond voor zover deze betrekking heeft op het niet adequaat reageren op het gedrag van de medeleerling, het onvoldoende bieden van veiligheid aan de leerling door te citeren uit een brief van de moeder aan de directeur en het daardoor onvoldoende respectvol bejegenen van de moeder en haar dochter; voor het overige is de klacht ongegrond (LKC 05.096).

De klacht over de directeur is gegrond vanwege het onvoldoende prikkelen van de interesse van zijn team in de (verschillen in) culturele achtergrond van de leerlingen en het zonder toestemming van de moeder verstrekken van informatie over haar dochter aan een school voor voortgezet onderwijs. De klachten over het schenden van vertrouwelijkheid en het zich niet houden aan regels zijn ongegrond (LKC 05.107).

De klacht over het schoolbestuur is gegrond (LKC 05.108).

Advies aan het schoolbestuur

De Commissie beveelt het schoolbestuur aan te bewerkstelligen dat op de school actief en structureel aandacht wordt besteed aan de manier van omgaan met elkaar, waarbij oog, begrip en respect voor en inzicht in de verschillen in achtergrond van de leerlingen nadrukkelijk aan de orde komt.